

Végvári küzdelmek Magyarországon

Bevezető gondolatok

- A mohácsi csatavesztés után (1526) és II. Lajos halála miatt kitört trónharcok és belső háborúk következtében az ország két részre szakadt.
- A török Szapolyai János támogatójaként 1529-ben és 1532-ben is Bécs ellen indult, de a császárvárost nem tudták elfoglalni. Egyértelművé vált, hogy a két nagyhatalom nem bír egymással, az ország tehát két birodalom ütközőzónája lett.
- Ez a helyzet 1541-ben változott meg, amikor Szapolyai János halála után a váradi egyezmény (1538) értelmében Habsburg I. Ferdinánd el akarta foglalni a magyar trónt. Szapolyai azonban átértékelte a szerződést akkor, amikor fia született, ezért halála előtt meghagyta, hogy a csecsemő János Zsigmondot választják királlyá. Ferdinánd ezt azonban nem ismerte el.

A tétel kifejtése

- A Habsburg támadás miatt Fráter György segítséget kért a törököktől, aki be is vonult az országba, majd 1541. augusztus 29-én megszállta Budát. Ezzel az ország végérvényesen három részre szakadt. A csecsemő királynak, Szapolyai özvegyének (Izabella) és híveinek a Tiszántúlt és Erdélyt adta át a szultán, a nyugati területek Ferdinánd kezében voltak, míg a középső rész, a hódoltság a törököké lett.
- Fráter György (a csecsemő király gyámja) felismerte a törökpárti politika kudarcát, úgy vélte, hogy a törököt csak Habsburg segítséggel lehet kiűzni, ezért megkötötték 1541-ben a gyalui egyezményt, aminek értelmében a korona Ferdinándé, aki cserébe ígéretet tett Buda visszafoglalására.
- 1542-ben Ferdinánd újra Buda ellen vonult, de a gyenge sereg nem ért el eredményt. A hadjárat hatására azonban a Német-római Birodalom rendjei megszavazták, hogy rendszeresen folyósítják az ún. török segélyt, amelyből I. Ferdinánd zsoldosokat fogadhat.
- A Habsburgok vereségével párhuzamosan a török hadjáratot indított (1541-1546), aminek következtében sorra estek el a magyar várak (Bécs, Siklós, Pécs, Simontornya, Fehérvár, Esztergom, Szeged, Vác). A törökök várrendszert hoztak létre Buda körül is, hogy ne lehessen visszafoglalni. A szultán ekkorra már Magyarországot nemcsak felvonulási területnek tekintette, hanem kiindulópontnak a nyugati terjeszkedéshez.

- Ferdinánd 1547-ben 5 évre békét kötött a törökkel, majd 1551 nyarán a gyalui egyezményre hivatkozva, megkezdte a keleti országrész elfoglalását. Nem járt sikerrel, de zsoldosai meggyilkolták Fráter Györgyöt.
- Az 1551-es események miatt indították a törökök az 1552-es nagy hadjáratot.
  - újra meg akarták hódoltatni Erdélyt, majd el akarták szigetelni a magyar országrészeket.
  - elfoglaltak számos várat (pl. Lippa, Temesvár, Drégely, Szolnok), Eger azonban ekkor még ellenállt.
- Az utolsó jelentős hadjárat az 1566-os, amikor Szigetvár és Gyula is a török kezére került. Mivel az ostrom alatt Szulejmán meghalt, valamint a két nagyhatalom belátta, hogy egyik sem tudja elfoglalni Magyarországot egészen, ezért a status quo rögzítésével békét kötöttek. (Drinápoly, 1568)
- Az elkövetkezendő időszakban csak a nagy hadmozdulatok szüneteltek, az állandó portyák, betörések, rablások továbbra is általánosak maradtak – ezek megviselték a helyi lakosságot.
- A Királyi Magyarország határán a Habsburgok kiépítették az örökös tartományokat és a császárságot védő végvári vonalat. A Királyi Magyarország, mint ütközőzóna működött, de ezt csak akkor tudja ellátni,
  - ha katonailag kellően megerősítik, és támadásra/ellentámadásra is alkalmas haderő állomásozik itt vagy csoportosítható ide. (Ekkor került sor a végvári rendszer harmadik átépítésére.)
  - sor kerül a végvárrendszer megerősítésére. A jelentősebb végvárakat a király a saját irányítása alá vonta, és óriási költségen a kor színvonalának megfelelően olasz hadmérnökökkel kiépíttette (pl. új bástyatípusok: az újolasz vagy fülesbástyák).

A tétel összegző lezárása

- A magyarok valamennyi rétegéből kerültek ki a végvári vitézek: főúri családokból éppúgy, mint nemesekből, parasztokból.
- Zsoldosok voltak, de az udvar nem mindig tudta kifizetni a járandóságukat, ezért egzisztenciájuk biztosítására egyéb „munkákat” is elvállaltak a békésebb időszakokban:
  - gyakran jártak portyázni,
  - gazdálkodtak
  - vagy elszegődtek a tőzsérek mellé a marhacsordák fegyveres kíséretként
- Sajátos pénzszerzési mód volt a török foglyokért kért váltságdíj és a párviadalok során szerzett zsákmány.

További érdekes oldalak vagy ötletek

- A három részre szakadt Magyarország mindennapjai

Kép forrása: Wikipédia